

Nr 562

Av herrar Larsson i Luttra och Boo, om stärkande av den kommunala demokratin.

(Lika lydande med motion nr 450 i Första kammaren)

Stockholm den 26 januari 1968

Gunnar Larsson (cp)

Karl Gust. Boo (cp)

i Luttra

Nr 563

Av herr Hermansson m. fl., angående det svenska biståndet till u-länderna.

(Lika lydande med motion nr 523 i Första kammaren)

I den s. k. Alger-chartan har u-länderna själva beskrivit det aktuella läget och utvecklingstendenserna. Följande fakta framhålls:

Läget för mer än en miljard människor i u-länderna fortsätter att försämrans som resultat av utvecklingstendenserna i de internationella ekonomiska förhållandena.

Den ekonomiska tillväxthastigheten för u-länderna har minskat, och klyftan växer mellan dem och överflödsländerna.

Medan de utvecklade länderna varje år lägger i runt tal 60 dollar till sin befolknings inkomst per capita uppgår den genomsnittliga ökningen av inkomsten per capita i u-länderna till mindre än två dollar per år.

U-ländernas andel i den samlade världsexporten sjönk från 27 procent år 1953 till endast 19,3 procent år 1966.

Köpkraften hos exporten från u-länderna har fortsatt att minska. Förlusten i köpkraft har årligen uppgått till omkring 2 1/2 miljarder dollar, vilket motsvarar nästan hälften av tillflödet av icke-privata finansiella resurser till u-länderna.

Detta har försvårat problemet om u-ländernas ökade skuldbörda. Räntebetalningarna har ökat kraftigt och kommer vid decenniets slut att vara lika stora som hela tillflödet av resurser, om nuvarande utveckling fortsätter.

Läget är alltså utomordentligt allvarligt. Vid det första mötet med FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) år 1964 antogs en rad rekommendationer som sammanfattades i en »Final Act». I Alger-chartan konstateras bittert att de givna löftena icke har infriats. De rika länderna har icke på något avgörande sätt förändrat sin politik. De fattiga ländernas läge har undergått en fortsatt försämring.

Bakgrunden

Den utveckling som här skildras är givetvis ingen tillfällighet. Den är en direkt följd av det imperialistiska system i vilket såväl de rika utsugarländerna som de fattiga utplundrade länderna ingår. Den europeiska kolonialismen slog sönder den ekonomiska strukturen i de koloniserade länderna. Kolonialmakterna skapade beroende råvaruekonomier och därmed underutvecklade länder med svält och fattigdom, som sedan hållits nere med militär makt och internationell marknadshandel. Genom rovdrift och rofferi har enorma jordarealer förstörts genom erosion. Malmfyndigheter och energikällor har hänsynslöst plundrats. Systematiskt lockas de fattiga ländernas vetenskapliga begåvningar, läkare och ingenjörer till USA, England och andra rika länder.

Den tredje världen är inte underutvecklad i den meningen att den endast skulle befinna sig ett visst antal årtionden efter i utvecklingen jämfört med de rika länderna. Underutvecklingen innebär i stället en historiskt påtvingad och till intressena i metropolerna anpassad användning av de undertryckta samhällenas ekonomiska överskott. Den kapitalistiska världen måste ses som en helhet, där ett dominerande drag är rikedom för ett fåtal och fattigdom för flertalet. Den skapar på en gång utveckling och underutveckling.

Den strukturella underutvecklingen är väsentligen orsakad och upprätthållen av imperialismen och u-ländernas därav betingade beroendeförhållande. Därav följer att kampen mot underutveckling är identisk med kampen mot imperialismen.

U-ländernas underutveckling kan endast hävas genom en social revolution, som befriar de fattiga folken från imperialismens grepp. Nationell självständighet och social revolution betyder möjlighet till industrialisering och snabb ekonomisk utveckling. Den ekonomiska och sociala frigörelsen kan bara vara respektive folks eget verk, och det väljer självt formerna för denna frigörelse.

Vår uppgift är att i handling visa vår solidaritet. Vi måste ta ställning för och ge stöd åt de fattigas och utsugnas kamp i Afrika, Asien och Latinamerika.

Kritiken av den nuvarande u-hjälpen

Diskussionen om förhållandet till de fattiga länderna gäller numera inte huruvida u-landsbistånd från vårt land bör förekomma. Diskussionen gäller formerna för och omfattningen av detta bistånd. Den gäller också själva

karaktären av de totala ekonomiska och politiska relationerna mellan rika kapitalistiska stater som Sverige och de utplundrade länderna, dvs. u-landspolitiken som helhet.

Stark kritik framföres mot den nuvarande u-hjälpen. Det är heller ingen tvekan om att den breda och växande opinionen för bistånd åt de underutvecklade länderna av etablerade maktgrupper cyniskt utnyttjats för helt andra syften. U-hjälpen används av vissa stater som ett antikommunistiskt och reaktionärt påtryckningsmedel. Den utnyttjas av de kapitalistiska storföretagen som ett instrument för att öppna marknader och tillägna sig profit.

I ett nyligen utkommet arbete *U-hjälp och imperialism* av Lennart Berntson och Gunnar Persson sammanfattas kritiken mot den nuvarande u-hjälpen på följande sätt:

För en svensk maskindustri (Facit) med en hög andel av produktionen på export gäller att »en kronas investering i fabriken kräver en kronas investering i försäljning». Mot en sådan bakgrund är det inte förvånande att industrin visar ett aktivt intresse för u-hjälpen,

1. med vars hjälp en del av marknadsföringskostnaderna i u-länderna kan vältras över på skattebetalarna.

2. U-hjälpen har genom den ökande biståndsbindingen och koncentrationen på bilateralt bistånd blivit ett hjälpmedel för de industrialiserade staterna i den internationella konkurrensen.

a) U-landshjälpen medför beställningar för (lån-)givarlandet, vilket stimulerar näringslivet som helhet.

b) U-hjälpen upprätthåller gamla marknader och skapar nya.

3. Det finansiella biståndet, som ju till stor del och i stigande utsträckning är vanlig långivning, har tvingats fram av u-ländernas långsamt stigande exportinkomster och den därav betingade låga importkapaciteten. I-länderna å sin sida drivs av tvånget att ständigt expandera. U-ländernas katastrofala och växande skuldbörda är till stor del orsakad av lånefinansierad import.

4. U-hjälpen kanaliseras till en del i basinvesteringar, som sänker etableringskostnaderna för de privata företagen i u-länderna, av vilka de största brukar vara utländskt ägda.

5. I ett större perspektiv resulterar u-hjälpen i, som f. världsbankschefen poängterat, att u-länderna orienteras mot ett kapitalistiskt produktionssystem, vilket ju utgör själva förutsättningen för kapitalismen, som är ett internationellt system, att fungera. Den militära hjälpen, som för USA nästan upptar lika stor plats i budgeten som den civila, utgör en annan viktig åtgärd i försöken att upprätthålla västmakternas ekonomiska och politiska hegemoni i u-länderna.

6. Den u-hjälp som enbart fyller en ideell funktion, dvs. som kan leda tillbaka på en solidaritetsmoral, är förmodligen helt obefintlig när det gäller stormakterna och av marginell betydelse för småstaterna.

7. I västerlandet tillskriver man u-hjälpen ganska allmänt rollen som ett slags social stötdämpare. Man försöker med u-hjälpen hindra avsteg från en reformistisk moderniseringsprocess. Intresset för familjeplanering och utbildandet av en »ansvarsmedveten» elit väntas leda till en »fredlig» utveckling.

8. U-hjälpen fungerar som instrument för politiska manipulationer. Argumentet att den svenska u-hjälpen till sin karaktär, funktion eller länderinriktning skulle vara skild från västmakternas har inget empiriskt stöd.

Den svenska u-hjälpen

Kritiken mot de nuvarande formerna för den svenska biståndspolitiken kan sammanfattas i följande punkter:

1. En allt större andel av det svenska biståndet ges i form av bilaterala kapitalöverföringar, medan den multilaterala delen, som huvudsakligen kanaliseras via något av FN:s olika sociala och ekonomiska organ, minskar.

2. Härtill anföres å andra sidan att genom västmakternas och de internationella kapitalintressenas dominans i de multilaterala biståndsorganisationerna bibehålls u-ländernas beroendeställning. Detta gäller särskilt organ som Världsbanken och OECD:s biståndsinstitution DAC. Med undantag för särskilda bidrag till FN:s fackorganisationer såsom UNESCO och FAO borde därför den svenska u-hjälpen utgöras av direkt bilateralt bistånd.

3. Trots den uttalade principen att hjälpen skulle ges utan bindning har i praktiken en mycket stor del av det svenska biståndet bundits till inköp av svenska varor och tjänster.

4. Frånsett projektet i Tanzania går huvuddelen av det svenska biståndet till länder med utvecklingsfrämmande oligarkier och militärdiktaturer. Något bistånd till de socialistiska länderna i tredje världen utgår däremot inte.

5. U-hjälpen är i alltför hög utsträckning inriktad på projekt av underordnad betydelse i utvecklingshänseende, t. ex. familjeplanering.

6. U-landsbiståndet utgör en alltför ringa del av nationalprodukten, och dess ökning går i alltför långsam takt.

7. Andelen lån borde minska till förmån för direkta bidrag. Lånen bör ha en mycket låg ränta eller ingen ränta alls och lång löptid.

8. Den svenska u-hjälpen har i många avseenden sammankopplats med privata kapitalintressen och fått den utformning som det privata näringslivet begärt. En växande eftergivenhet för privatkapitalets krav kan noteras, vilket kommer till uttryck bl. a. i regeringens förändrade hållning till kravet på statliga investeringsgarantier för privata investeringar i u-länder.

Som exempel på det långtgående samarbetet mellan u-hjälpsverksamheten och det privata näringslivet kan följande — bägge exempel ur nyttkommen litteratur — anföras:

a) Yrkesskolan i Liberia. I Yekepa i Liberia finns sedan 1962/63 en yrkesskola, som hittills (t. o. m. budgetåret 1967/68) kostat svenska staten ca 7,5 miljoner kr. i uppbyggnad, utrustning och drift. Skolans lärarkår och administrativa personal är svensk. Om gruvbolaget LAMCO:s förhållande till SIDA-skolan skriver LAMCO-skolornas rektor Harry Holmberg: »Ett intimt samarbete råder mellan företagets och skolans ledning, som bl. a. visar sig i det förhållandet att så gott som samtliga elever erhåller en

viss del av sin utbildning i form av praktikanttjänstgöring inom företaget. Om SIDA-skolan på så sätt har glädje av företaget, så har företaget för sin del i förmodligen ännu högre grad fördel av skolan, vars elever efter avslutad SIDA-utbildning utgör ett välkommet — och välutbildat — tillskott till företagets rekryteringsunderlag. SIDA-skolans lokaler och utrustning har också under skolans sommaruppehåll ställts till företagets disposition för fortbildningskurser av skilda slag.» I *LAMCO:s Liberia* av Ylva Holmsen och Johan Mannerheim kommenteras SIDA-skolan på följande sätt: »De svenska och de liberianska skattebetalarna hjälper med SIDA-skolan främst företaget LAMCO och i någon mån (genom counterpartlöner) den liberianska eliten. SIDA torde ha kunnat finna ett bättre 'u-hjälpsprojekt' än detta, som förutsätter samarbete med en korrumperad regim och vars främsta ekonomiska effekt är att bidra till ett svensk-USamerikanskt bolags utveckling. SIDA:s bistånd till LAMCO utgör en solidaritetsförklaring med den verksamhet bolaget bedriver i Liberia.»

b) Pappersgåvorna till Indien och Pakistan. Dessa bägge länder har genom den svenska biståndsverksamheten erhållit pappersgåvor till ett sammanlagt värde t. o. m. år 1966 av ca 60 miljoner kronor. I Svensk u-lands-hjälp i dag av Klas Markensten uppges att en del av den mottagna papperskvantiteten fortfarande ligger i lager. Markensten sammanfattar: »Vad är effekten av de hittills utnyttjade pappersgåvorna? Myndigheterna i Indien och Pakistan har naturligtvis tacksamt tagit emot gåvorna. Med hjälp av dessa har undervisningsplanerna lättare kunnat förverkligas, och skolböcker har kunnat säljas till låga priser eller till och med utdelas gratis. Barn vars föräldrar har låga inkomster har därmed haft större möjligheter att få tillfredsställande undervisning.

Pappersgåvorna har emellertid också haft negativa effekter. En orsak till det låga utnyttjandet kan vara att papperet inte varit absolut behövligt. De båda länderna har de senaste åren haft tillräcklig inhemsk produktionskapacitet för att kunna vara självförsörjande med papper. I Pakistan tillverkades lämpligt papper redan innan de svenska gåvosändningarna började, vilka där närmast fick den effekten att produktionen vid några pappersbruk upphörde. I Indien har importförbud införts för svenska papperssorter. De svenska pappersgåvorna har därför de senaste åren förvärrat de inhemska pappersbrukens avsättningssvårigheter. Tillverkning har fått läggas ned, och expansionsplaner har ej kunnat realiseras. Pappersbruken har inte kunnat exportera sitt överskott, eftersom de har relativt höga produktionskostnader och därför inte kan konkurrera på den internationella marknaden med t. ex. de skandinaviska länderna. Pappersgåvorna har således hämmat en önskvärd industrialisering i mottagarländerna.

Ett motiv för pappersgåvornas tillkomst var att den svenska pappersindustrin hade en konjunkturbetonad överkapacitet. Detta förhållande har emellertid inte rått under hela den tid pappersgåvorna har utgått. Ändå

har man slentrianmässigt fortsatt utan att närmare undersöka effekterna i mottagarländerna. De pengar som de senaste åren lagts på pappersgåvor — ungefär lika mycket som de sammanlagda kostnaderna i Etiopien — borde ha använts för andra ändamål, där åtminstone inga negativa utvecklingseffekter behövt riskeras.»

Riktlinjer för u-landspolitiken

Det är enligt vår mening nödvändigt att den svenska u-landspolitiken tas upp till omprövning. De kritiska synpunkter som framföres i debatten måste därvid beaktas. En sådan omprövning motiveras också av nödvändigheten att vinna en starkare uppslutning bland den svenska allmänheten för en aktiv u-landspolitik.

Vid en prövning av den svenska u-landspolitiken måste uppmärksamheten inriktas på tre huvudavsnitt:

1. *Handelspolitiken.* Den huvudsakliga hjälp som *utifrån* kan ges åt u-ländernas ansträngningar att upprätta en ekonomi med så stor tillväxtförmåga som möjligt torde ligga på den internationella handelspolitikens område. De nuvarande handelsrelationerna privilegierar de redan rika länderna. De måste ändras därhän att de gynnar de industriellt utvecklade länderna. Vid den internationella handels- och utvecklingskonferensen i New Delhi — UNCTAD II — måste Sverige helhjärtat stödja u-ländernas krav såsom de utvecklats bl. a. i Alger-chartan. Stöd måste lämnas åt u-ländernas strävan att bryta de rika ländernas frakt- och försäkringsmonopol.

Oavsett de resultat som kan uppnås vid UNCTAD II och oavsett övriga rika länders handlingssätt hör Sverige separat vidta följande åtgärder: Avskaffa alla tullar och skatter som fortfarande drabbar vissa tropiska produkter. Uppställa bestämda mål för importen av råvaror och färdigvaror från u-länderna. Medge viss tullfrihet för u-ländernas industrivaror. Underlätta u-ländernas marknadsföring av sina varor i Sverige och stimulera hela handelsutbytet med u-länderna genom informationsverksamhet.

2. *Stöd till nationella och sociala befrielseörelser.* För att underutvecklingen skall kunna hävas krävs en nationell och social frigörelse, en revolution som befriar de fattiga folken från imperialismens grepp. Ett viktigt inslag i en effektiv u-landspolitik som verkligen syftar till att främja en progressiv utveckling är därför direkt stöd till nationella och sociala befrielseörelser. Vi ställer i särskilda motioner förslag om anslag dels till Demokratiska republiken Vietnam och Nationella befrielsefronten i Sydvietnam, dels till befrielseörelserna i de av Portugal förslavade länderna i Afrika.

3. *Biståndsverksamhetens omfattning och inriktning.* Den grundläggande principen för all biståndsverksamhet till u-länderna måste vara att den skall tjäna de fattiga ländernas ekonomiska och sociala utveckling. All sammankoppling mellan u-hjälp och privata kapitalintressen måste upphöra. Utvecklingsbiståndet bör koncentreras till de socialistiska låginkomst-

staterna, till andra anti-imperialistiska regimer och till nationella befrielse-rörelser, allt enligt principen att biståndet skall inriktas på länder med re-gimer som förmår nyttiggöra detsamma. Hjälpen måste vara helt obunden; mottagarländerna skall själva fritt disponera över de tillgångar som vi stäl-ler till deras förfogande. Andelen lån bör minska till förmån för direkta bidrag. Bistånd bör bl. a. ges i form av anläggningar och teknik för föräd-lingsindustrier. Stödet till utbildning och forskning bör riktas generellt till undervisningsanstalter och forskningsinstitutioner i u-länderna, de rika ländernas uppsugning av de fattiga ländernas begåvningar avskaffas.

Inriktat på sådant sätt bör en snabb ökning ske av u-landsbiståndet. Vi har tidigare anfört uppfattningen att målsättningen en procent av brutto-nationalprodukten borde uppnås vid slutet av 1960-talet och att en succesiv stegring därefter borde ske, varvid fem procent av bruttonationalprodukten kan uppställas som en målsättning. Att riksdagen senast föregående år av-slog förslaget om fastställande av en plan för höjning av u-landsbiståndet i denna takt försvårar givetvis ett snabbt uppnående av målsättningen. Vi är emellertid av den meningen att en bestämd tidsplan måste fastställas och att denna borde omfatta förslagsvis tre budgetår.

Till den konkreta frågan om u-landsbiståndets storlek och utformning under budgetåret 1968/69 återkommer vi i samband med den annonserade särskilda propositionen i frågan. Redan nu kan emellertid sägas att en yt-terligare höjning av biståndet av storleksordningen 100—200 miljoner kr. synes oss angelägen och nödvändig.

Med hänvisning till ovan framlagda motiveringar yrkar vi,

att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om utredning angående inriktningen av den svenska u-lands-politiken, innefattande såväl handelspolitiken som stödet till nationella och sociala befrielse-rörelser och den allmän-na biståndspolitikens utformning, varvid hänsyn tages till de i det föregående anförda synpunkterna samt

att riksdagen måtte uttala sig för att målsättningen en procent av bruttonationalprodukten i u-landsbistånd skall uppnås under loppet av de tre nästföljande budgetåren.

Stockholm i januari 1968

<i>C.-H. Hermansson (vpk)</i>	<i>Erik Karlsson (vpk)</i>	<i>Henning Nilsson (vpk)</i>
	i Huddinge	i Gävle
<i>Sven Hector (vpk)</i>	<i>Gunvor Ryding (vpk)</i>	<i>Axel Jansson (vpk)</i>
<i>Eivor Marklund (vpk)</i>	<i>Gustav Lorentzon (vpk)</i>	